

Finmarkens Amt.

Til Kongen!

Følgende Deres Majestæts naadigste Befalinger i Resolutioner af 11te October 1825 og 10de Septbr. 1827 aflægges herved underdanigst den af Amtet pligtige Beretning angaaende Amtets Districtets økonomiske Tilstand m. v.

I det Amt ved Udfattelsen af denne Beretning vil afhandles Næringsveiene i den Orden, hvori de ere anførte i den Deres Majestæt forelagte Oversigt ved Udgangen af Aaret 1829, tillader Amtet sig underdanigst at anmærke, at da der i adskillige Henseender finder megen Forskjel Sted mellem dette Amtets 3de Fogderier, vil det, for at kunne meddele en nogenlunde nøiagtig Oversigt over Amtets Districtets Tilstand, formeentlig være rigtigst under de fleste Hovedassuit at afhandele hvert enkelt Fogderie særskilt.

Jordbruget.

Senjen og Tromsøe Fogderie.

At klimatiske Forholde lægge væsentlige Hindringer, for at Jordbruget i dette Fogderie nogensinde kan opnaae en synderlig Høide, er almindelig erkjendt; men det maa derhos dog ansees utvivlsomt, at Jordbruget her, uden Skade for Districtets Hovednæringsvei, Fiskeriet, kan drives i en langt højere Grad, end for Liden er Tilfældet, og det maa ogsaa indrømmes, at der Aar for Aar gjøres Fremskridt i denne Henseende. Hindringerne for Jordbrugets Opkomst i disse Egne ere imidlertid ikke saa, og som saadanne kan — foruden Klimatet og den korte Sommer — især anføres følgende: den ringe Befolkning, der gjør det vanskeligt at faae det Antal Tjenere, der behøves til et ordentligt Jordbrug; det her endnu saa hyppig herskende Fælledskab blandt Jordbrugerne, saavelsom Mangelen paa Gjædesfang, der bevirker, at selv der, hvor Udskiftning er foregaaet, kunne Raaber vanskelig frede deres Jorder for hinandens Kreature; den Omstændighed, at kun en ringe Deel af Almuen er Selveiere af den Jord, de bruge. Fremdeles maa bemærkes, at en stor Deel af Almuen — især de ældre — staae fra forrige Tider i en betydelig Gjørd til Handelsmændene, og da et ordentligt Jordbrug stedse udfordrer noget Forskud, har Almuen vanskeligt ved at tilvejebringe de dertil fornødne Resourcer, medens den, der

gjør Fiskerie til sin Hovednæring, kan langt lettere faae Forskud hos Handelsmændene til at udruste sig til en Fiskefour, i Haab om, at en heldig Fangst vil sætte ham istand til snart at tilbagebetale Forskuddet. Men som en af Hovedaarsagerne til, at Jordbruget hidtil er gaaet saa lidt fremad, maa uidentvial ogsaa ansees den Nordlændingen næsten medfødre Lyst til udelukkende at beskæftige sig med Søbrug.

Naar Nogle paaftaae, at Jordbruget ikke uden paa Fiskeriets Beføstning kan her drives til en synderlig høiere Grad end den nuværende, da kan denne Paaftand, efter Amtets Foræning, ikke gives Medhold; thi skøndt den største Deel af Almuen nu anvender omtrent $\frac{2}{3}$ Dele af Aaret til Fiskeriets Drift, saa vil der dog endnu for den Virksomme være adskillig Tid tilovers, der med Nytte kunne bedre anvendes paa Jordbruget, end nu skeer, og naar derhos de Lemmer af Familien, der ikke umiddelbar deeltage i Fiskeriets Drift, viste Jordbruget større Opmærksomhed, vilde alerebe derved Meget kunde udrettes. Det er ogsaa i den senere Tid en temmelig omtvistet Gjenstand, om Almuen seer bedst paa sin egen Interesse ved, saaledes som hidtil har været Tilfældet, at gjøre Fiskeriet til sin Hovednæringsvei, eller om den ikke — i det mindste i nogle af Fogderiets Præstegjelde — kunde ved at gjøre Jordens Dyrkning til sin Hovednæringsvei forkaste sig et sikkere Udkomme. Naar man i denne Henseende anfører Nolsølvens og Barbodalens Indvaanere som Exempel, da beviser dette formeentlig ikke Andet, end at hine Trakters Indvaanere — der ikke boe i Nærheden af Søen, og som have større Hjælpefilter af deres betydelige Jordstrækninger — kunne ernære sig uden Søbrug; men, om det Samme ogsaa gjælder om de ved Søen beliggende Gaarde, kan derved ikke ansees godtgjort. Et andet og vigtigere Argument i denne Henseende turde det derimod være, at nogle af Districtets Præster have erklæret, at, om et Aars Fiskerie slaar feil, men Aarsvæxten bliver god, spores aldrig den Grad af Mangel og Armod blandt Almuen, som naar Hofsten slaar aldeles feil, om endog Fiskeriet har været ret godt. Dette synes saaledes at afgive et temmeligt stærkt Beviis for, at Almuen endnu ikke tilfulde har lært at indsee, hvilket Bidrag til deres Subsistence Jordbruget afgiver.

Men uagtet det Anførte for en stor Deel gjælder om hele Fogderiet i Almindelighed, maa det dog ikke lades uanmærket, at der existerer en betydelig Forskjel mellem Fogderiets 2de Dele: Senjen og Tromsøe, mellem hvilke Naturen ligesom har draget en skarp Grændse; thi medens der i hele Senjen — maaskee dog med Undtagelse af det ved Havkanten beliggende Bergs Præstegjeld — kan i de fleste Aar avles modent Korn, indtræffer dette i Tromsøe District i Almindelighed saa sjældent, at man paa flere Steder har aldeles opgivet den for nogle Aar tilbage begyndte Kornavlning, og derimod kun har lagt sig efter Potetesavl, samt Engedyrkning.

Uagtet Engedyrkingen maaskee rigtigst burde omhandles i Forbindelse med Færdisten, har Amtet dog troet det passende her kortelig at omtale samme. Da Jordbruget i en stor Deel af Districtet maa indskrænke sig til Græsavl, kunde det formodes, at denne viste tilbørlig Opmærksomhed; men uagtet der — saaledes som senere vil blive nærmere omtalt — sædvanlig holdes en Mængde Creature, almindeligviis flere end der havees tilstrækkeligt Foder til, og Græsavlningen saaledes synes at maatte være en Gjenstand af Vigtighed, saa har man dog Aarsag til at beklage, at ogsaa denne af ovenanførte Grunde har hidtil været særdeles forsømt, og for Enhver, der i Rigets sydligere Egne har set, hvilken Flid man der ordentligviis anvender paa Engedyrkingen, er det sørgeligt Syn at stue, i hvilken Grad

Engene her i Almindelighed vantroges, hvilket er saameget mere beklageligt, som Jorden her paa de fleste Steder er særdeles villig til med kun liden Dyrkning at frembringe kraftigt og rigeligt Græs.

At der imidlertid ogsaa i denne Henseende spores ikke umærkelig Forandring til det Bedre, er nærgæltigt, og Enkelte af den conditionerede Klasse have i de senere Aaringer foregaaet Almuen med et folgeværdigt Exempel. Saaledes fortjener i Senjens District især Handelsmanden Christensen at omtales, idet han ved Grofstegravning og Steengjærders Opførelse samt ordentlig Dyrkning af saavel Ager, som Engeland har særdeles betydelig forbedret sin paaboende Gaard Sandtorv. I Tromsøe District har den af Deres Kongelige Majestæt ved naadigt Resolution af 8de November 1830 givne Tilbællelse til at afhænde de under Tromsøe Præstegaard beliggende Myrshytter, havt en gavnlig Indflydelse paa Engedyrkingen; thi den Jild, som disse Stykkers Eiere have anvendt paa samme ved at optage Grofter og opføre Torvegjerder, samt forsvrigt at anvende Dyrkning paa Jorden, og det heldige Resultat, som disse Forsøg endog efter saa faa Aars Forløb have vist, har allerede nu virket som et gavnligt Exempel for den nærmeste Omegn, og det tør haabes, at Virkningen deraf ogsaa efterhaanden vil udbrede sig videre.

Efter de Amtets senest meddelte Opgaver — der dog ere affattede, forinden de i Forbindelse med Folketællingen befalede Oplysninger vare indhentede — kan hele Fogderiets Afskud i gode Aaringer ikke anslaaes til høiere end circa 8000 Eder Korn og 6000 Eder Poteter. I Amtets forrige Rapport var den ansat til 9600 Eder Korn og 6790 Eder Poteter, og i Krafts Statistisk findes den anslaaet til 12000 Eder Korn og 7760 Eder Poteter. Hvilke af disse Tal, der samtlige kun ere calculerede, komme det Sande nærmest, vil Deres Majestæt imidlertid have Anledning til naadigt at erfare af de af Søge- og nepræsterne nylig meddelte Opgaver.

Smavel af Korn som Poteter avles i Almindelighed fra 4 til 8 Fald; men forsvrigt finder ogsaa heri megen Forskjel Sted, idet der paa enkelte Steder, naar Aaret ikke er desmere gunstigt, kun erholdes 2 Fald, medens der paa andre veldyrkede Steder kan under gunstige Omstændigheder opnaaes indtil 12 Fald.

Af Kornsorter avles især Byg, noget Rug og i det Sydligste af Senjen lidt Havre. Med Himalaia-Byg have smaa Forsøg været anstillede, men hidtil uden synderligt Held; dog maa det bemærkes, at Høsten i de Aar, da Forsøgene anstillede, fik i det Hele taget et misligt Udfald, saa at man endnu ikke kan antages at have tilstrækkelig Erfaring om, hvorvidt hiin Kornsort kan her trives bedre end almindeligt Byg. Da det Kongelige Selskab for Norges Vel har i afvigte Høst opsendt et nyt Quantum Himalaia-Byg, vilde nye Forsøg dermed blive anstillede.

I de siden 1829 forløbne Aar har Kornavlingen her havt forskjelligt Udfald. Aarene 1830 og 1831 vare de bedste; i 1832 og 1833 leed Kornet derimod megen Skade af Frost. Aaret 1834 tegner de sig til at blive et af de bedste Kornaar, men den Mængde Sne, der faldt forend Indhøstningen kunde foregaae, bevirkede, at der kun erholdtes ringe moden Afgrøde. Afvigte Aar 1835 maa ansees for et middels godt Aar; vel frøs Kornet paa endel Gaarde, men dette var dog ikke Tilfældet paa ret-mange, og en lang Høst begunstigede Indbjergningen.

Hvad Udbyttet af Poteter og Hø angaaer, har ingen af de senest forløbne Aar været særdeles

heldige, hvortilmod Aaret 1834, som Folge af den tidlig om Hosten faldne Sne, maa ansees som et Aaar, hvorfor ogsaa i Foraaret 1835 en Mængde Kreature omkom af Fodermangel.

Møling af Vain, Hamp og Humle er fremdeles næsten ukjendt i dette Fogderie, hvortilmod Hauge dyrkningen er i jævnt Tiltagende, og drives flere Steder med Held. Især lægger man sig i den senere Tid meget efter Rodfrugter, der i Almindelighed staae godt til. Da endeel Sorter ikke i Løbet af den forte Sommer kunne naae deres fulde Størrelse, har man gjort Forsøg med om Hosten at udsaae Frøet, og naar dette ikke beskadiges af indtræffende streng Kulde, har man her ofte forskjellige Slags Rodfrugter, der i Størrelse og Godhed fuldkommen kunne maale sig med dem i de sydligere Egne.

Al Bygdemagasiner gives i dette Fogderie 9, hvis Beholdning udgjør omtrent 600 Lønder.

Med Hensyn til Jordudskiftningen bemærkes, at ifølge Rapporten for 1829 var af hele Fogderiets Matriculskyld, som dengang udgjorde 852 Bog 1 Vpd. 2 Mk., (men nu udgjør 870 Bog 1 Mk. eller ny Skuld 1895 Skulddaler 4 Ort 10 Skilling), i Aarene fra 1822 til 1829 udfikstet 89 Bog 21 Mk. I Aarene fra 1830 til 1835 er senere udfikstet 56 Bog. Det vil heraf naadigt erfares, at Udfikstningen har i dette District hidtil kun havt liden Fremgang; men rimeligvis vil den i Lovene af 17de August 1821 og 14de Juli 1827 indeholdte Bestemmelse om $\frac{1}{4}$ Deels Forhøielse i Landskatten af de Gaarde, som ikke ere udfikstede inden Begyndelsen af Aaret 1838, bevirke, at Udfikstningen vil i de endnu tilbagestaaende 2de Aar fremmes med ulige større Virksomhed, og Amtet har til den Ende udfærdiget Beskjendtgjørelser, hvori Bedkommende ere gjorte opmærksomme paa Vigtigheden af at Udfikstningen snart foregaaer.

Da Molselven og Vardobalen have tiltrukket sig offentlig Opmærksomhed, og ere omtalte i flere i Trykken udgivne Skrifter, troer Amtet her kortelig at burde anmærke, at i Molselven udgjør nu Antallet af Opsidderne 74, hvoraf 50 have Skyldlagte Brug og 24 Rydningspladse, og i Vardo er Antallet 63, hvoraf 48 Skyldlagte Brug og 15 Rydningspladse. Noget betydelig Forøgelse i dette Antal vil nu ikke lettelig kunne finde Sted, da det formentlig maa ansees rigtigere, at enhver Opsidder erholder saa megen Jord, at han af samme kan finde sit ordentlige Udkomme, end ved megen Udparcellering at hidkalde flere Nybyggere, som da vanskelig vilde kunne ernære sig. Beboerne af disse 2de Dalstræknings ere alle Indvandrede fra de sydligere Egne (Eorsændinger) eller Afkom af de første Nybdere. De befatte sig, paa saa lndtagelser nær, aldeles ikke med Søbrug, men leve udelukkende af Agerbrug, Fædrift og Skovbrug. Hvad Agerbruget angaaer, har imidlertid de senere Aars Erfaringer vist dem det Mislige i her at stole paa denne Næringsdrift, og da der fra det Offentliges Side er gjort nødvendige Indskrænkninger med Hensyn til Skovdriften — hvorom nedenfor vil blive nærmere talt — have de i den senere Tid hovedsagelig lagt sig efter Fædriften, hvilket ogsaa formenten at være den for dem hensigtsmæssigste Næringsvei, da de dermed sjeldnere ere udsatte for Misvæxtaar, og fleste kunne gjøre Regning paa forbeholdtigen at affætte deres Fedevarer, der her staae i en temmelig høj Priis, saa at de ved disses Omfæmning kunne lettere forskaffe sig det Fornødne til Brødsfode end ved det her stedse usikre Agerbrug.

West-Finmarkens Fogderie.

Ovenanførte Hindringer for Jordbrugets Opkomst i Senjen og Tromsøe Fogderie ere i West-Fin-

markens Fogderie tilstede i en forsøgt Grad, og Kornavl har der kun været forsøgt i Alten; Talvigs Præstegjeld, der paa Grund af sin Beliggenhed i temmelig Afstand fra Høet er mindst udsat for den skarpe Søluft. Skjøndt Agerbrug i det egentlige Alten skal være paabegyndt for omtrent 120 Aar tidligere, har det dog ikke gjort megen Fremgang, og i de senere Aar har Frostens alt mere og mere beskaadiget Kornet, saa at flere begynde at tabe Modet til videre Forsøg i denne Henseende. Om Skovens Forringelse eller forandrede klimatiske Forholde er Aarsag til, at Kornet nu jevnligere bortfrøser end forhen, tør Amtet ikke yttre nogen bestemt Formening.

Medens Kornavlingen forhen kun har været drevet i det egentlige Alten, er den derimod i de senere Aar begyndt i en anden Deel af Præstegjeldet, nemlig Talvig, hvor der nu udsaaes omtrent 8 Edr. Byg aarlig. Om Udbyttet heraf har Amtet ingen Opgave modtaget, men det er ikke usandsynligt, at Talvigs Beliggenhed er Kornavlingen gunstigere end Alten's. Hele Præstegjeldets Udsæd er opgivet til omtrent 30 Edr. Byg og Avingen til 120 à 150 Edr.

Potetesavl en i dette Præstegjeld i betydelig Udtagende, i Særdeleshed i Talvig, hvor der i Aaret 1823 kun avledes 8 à 10 Edr., medens der i de senere Aar avles circa 400 Edr.

Ogsaa i andre Dele af Præstegjeldet, nemlig i Langsfjorden og Leerbotten, hvor Potetesavl en skal have været aldeles ubekjendt for 1823, avles nu omtrent 60 Edr. aarlig. Om hele Præstegjeldets Potetesavl har Amtet ikke modtaget noagtige Opgaver, men den troes omtrent at kunne anslaaes til 7 à 800 Edr. Amtet troer her ikke at burde lade uanmærket, at i Aaret 1833 blev en Fin af Alten; Talvigs Sogn, ved Raan Johannes Andersen Storvig, af det Kongelige Selskab for Norges Vel tildeelt en Præmie — bestaaende af en Sølvpokal af 25 Speciedalers Værdie — for hans uviste Flid ved Potetesavling.

Alten; Talvigs Sogn har ogsaa et Bygdemagasin — det eneste i Fogderiet —, og dets Beholdning udgjør omtrent 60 Edr. Byg.

Udenfor det omhandlede Præstegjeld er der hidtil kun avlet endeel Potetes i Hammerfest Præstegjeld, hvor der i Aarene 1830, 1831 og 1832 udsattes 3 Edr., der gavede en Aving af 15 Edr., og i 1833 2 Edr., der gavede 10 Edr., samt i 1834 1½ Edr., hvorefter avledes 6 Edr. I Loppens Præstegjeld have nogle conditionerede Familier anstillet Forsøg med Potetesavl, men som dog ikke har ledet til et saadant Resultat, at man har villet gjentage Forsøget.

Naar forøvrigt de ved Potetesavlingen anstillede Forsøg ikke overalt have været heldige, maa det bemærkes, at dette ikke steds kan tilskrives Jordbunden eller Klimatet, men ligesaa ofte hidrører fra den Omstændighed, at der ikke havees gode Opbevaringssteder for Avingen, og at man saaledes heller ikke har Vished om, at de Poteter, der udsættes, ere tjenlige til Udsæd.

Af simple Haugevæsenier trives de fleste her i Fogderiet, og næsten enhver conditioneret Familie lægger sig efter Haugevæsenier, som derimod blandt Almuen endnu er saagodt som ubekjendt, naar undtages at nogle Familier i det Indre af Vorskangerfjorden avle endeel Røper eller Roer.

Ligesom i den nordlige Deel af Senjen og Tromsøe Fogderie, er saaledes Græsavl det Slags Jordbrug, hvorpaa Vest-Finmarkens Indvaanere især burde lægge Vind, men som dog forsommes altfor meget. Som Aarsager hertil kan, foruden dem, der ere fælleds for Nordlands og Finmarkens Amter

i Almindelighed, endvidere anføres den høist usforbairlige Maade, hvorpaa den i sin Tid ansatte Landmaaler i Finmarken udførte sit Hverv, idet de Stykker, der kaldes udmaalte, ligge saa aldeles mellem hinanden — ofte uden Bestemmelse af Grændser, men kun saaledes at der gives Maalebrev paa en aligbot Deel af en eller flere Slaatter o. s. v. —, saa at næsten Ingen kan frede sit Stykke. At afhjælpe dette Uvæsen vil nu have sine store Vanskeligheder, men da Deres Kongelige Majestæt ved naadigst Resolution af 22de September 1835 har tilladt, at en Sum af 500 Spd. af Brændeviins/Alfgifts/Raskens Indtægter maa aarlig anvendes blandt Andet til Udskifningens Fremme, saa tør det haabes, at derved Noget vil kunne udrettes i den omhandlede Henseende.

En anden Hindring, for at Jorden ikke benyttes paa rette Maade, ligger tildeels ogsaa i den paa mange Steder herskende Mangel paa tilstrækkelig Brænde. Finnerne, der af Naturen have megen Tilbøielighed til at slaffe om, ville nemlig ikke gjøre sig megen Umage med at samle Brænde langt borte, hvorfor de, naar Brænde begynder at mangle i Nærheden af deres Boplads, forlade denne og søge et andet Opholdssted; og at de saaledes ikke anvende megen Tid paa at oprykke ordentligt Engeland, er da en Selvsølge. Skjøndt dette er en for Virkefoven ødelæggende Fremgangsmaade, som ikke burde tilstedes, er det dog, paa Grund af Districtets locale Bestaaffenhed, næsten umuligt for Øvrigheden at forhindre samme. Saadanne af Finnerne forladte Pladse blive senere jevnlig benyttede som Slaatter for de nærmest boende Nordmænd, som fotetrække derfra at hjembringe deres Hø, fremfor at anvende Arbeide og Dyrkning paa den deres Boplads nærmest omliggende Jord.

Øst-Finmarkens Fogderie.

I dette Fogderie staaer Jordbruget paa et endnu lavere Trin, idet her aldeles ingen Kornavlning finder Sted, og formodentlig heller ikke med Nytte kan finde Sted. Med Himalaia-Hyg har ogsaa her været anstillet forgjæves Forsøg.

Potetesavlningen har i flere Aar været forsøgt og ikke uden Held. Sognepræsten til Wadsøe, Holst, fortæner her at omtales for den Yver, hvormed han har søgt at fremme denne nyttige Væxtes Udbredelse, men skjøndt flere Aars Erfaring nu har vist, at Klimatet eller Jordbunden ikke lægger væsentlige Hindringer i Veien for Avling af Potetes, er dens Dyrkning dog endnu ikke forsøgt af Almuens, hvilket vel hovedsagelig maa tilskrives Almuens Aersion for alt Nyt, men ogsaa Vanskeligheden i at kunne bevare Sæden Vinteren over. Man bør imidlertid endnu nære Haabet om, at Potetesavlningen vil her gaae fremad; og at benytte en Deel af de ved Deres Majestæts formeldte Resolution af 22de September 1835 naadigst bevilgede 500 Spd. aarlig til dette Vlemeds Opnaaelse, antages at være en hensigtsmæssig Anvendelse.

Hangebruget i Øst-Finmarken er ligeledes endnu i sin Barndom; men de af Sognepræsterne Stockfleth og Holst dermed anstillede Forsøg have dog vist, at heller ikke dette er saa utafnemmeligt, som man i Almindelighed har troet, og Aaret drager ikke i Tvivl, at naar det først lykkes at vække Sandsten derfor, vilde den derpaa anvendte Fild ikke være spildt.

Hvad Græsavlens angaaer, da gjøres der i dette Fogderie næsten Intet for samme, idet man indskrænker sig til at samle det Hø, som kan staaes nogenlunde i Nærheden, og det Manglende suppleres